ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ
ΓΙΑ ΤΟ ΣΕΞΙΣΜΟ & ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

Φόνος με έμφυλα κίνητρα

Β΄ & Γ΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

Νικολέττα Παναγάκη
Υποψήφια διδακτόρισσα Κοινωνιογλωσσολογίας
του Τμήματος Φιλολογίας του Πανεπιστημίου
Πατρών

ΣΗΜΕΙΟ για τη μελέτη & την αντιμετώπιση της ακροδεξιάς

5η Ενότητα
Φόνος με έμφυλα κίνητρα

Τάξεις: Β΄ και Γ΄ Λυκείου

Διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες

Σε αυτή την ενότητα:

Θα μάθουμε τι είναι η γυναικοκτονία.

Θα εντοπίσουμε διάφορες απόψεις και στερεότυπα που σχετίζονται με τη γυναικοκτονία και γενικότερα με τους φόνους με έμφυλα στερεότυπα.

Θα συζητήσουμε τη στάση της κοινωνίας απέναντι σε περιστατικά γυναικοκτονίας.

Θα μελετήσουμε τον όρο *τοξική αρρενωπότητα* και τον ρόλο της στην ενίσχυση της έμφυλης βίας.

1. Διαβάστε το παρακάτω κείμενο και απαντήστε τις ερωτήσεις που ακολουθούν.

Γυναικοκτονία | Η πιο ακραία μορφή έμφυλης και σεξιστικής βίας

Το τέλος του 2018 και η έναρξη του 2019 σημαδεύτηκαν από δύο στυγερές γυναικοκτονίες στην Ελλάδα. Πρόκειται για το βιασμό και τη γυναικοκτονία της Ελένης Τοπαλούδη στη Ρόδο, από δύο νεαρούς άντρες με τους οποίους αρνήθηκε να συνευρεθεί ερωτικά, και τη δολοφονία της Αγγελικής Πέτρου στην Κέρκυρα, από τον πατέρα της, ο οποίος δεν ενέκρινε τη σχέση που είχε με άντρα από το Αφγανιστάν.

«Αυτές, όπως και τόσες άλλες δολοφονίες γυναικών στη χώρα μας και ανά τον κόσμο, συνιστούν ακραία μορφή έμφυλης και σεξιστικής βίας, μιας και διαπράττονται με κίνητρο την άσκηση κοινωνικού ελέγχου στα σώματα αλλά και τις επιλογές των γυναικών.

Επιλογές που επειδή δεν γίνονται αρεστές τιμωρούνται ακόμα και με την απώλεια της ίδιας της ζωής των γυναικών!» αναφέρει σε συνέντευξη της η επιστημονικά υπεύθυνη του Κέντρου Διοτίμα, Μαρία Λιάπη.

Στην ουσία οι γυναικοκτονίες είναι εγκλήματα που στηρίζονται στις βαθιά εμπεδωμένες κοινωνικές αντιλήψεις και τα έμφυλα στερεότυπα, σύμφωνα με τα οποία οι γυναίκες είναι κατώτερες, υποτελείς στην ανδρική εξουσία και δυνητικά μπορούν να «τιμωρηθούν», να «ελεγχθούν» και να «σωφρονιστούν» μέσω της έμφυλης βίας.

Δολοφονήθηκαν γιατί είναι γυναίκες

Ο όρος γυναικοκτονία (femicide) έρχεται από παλιά, όταν το 1976 τον κατέγραψε η εγκληματολόγος Νταϊάνα Ράσελ (Diana E. H. Russel), ορίζοντας έτσι το εγκληματολογικό και ανθρωπολογικό αυτό φαινόμενο.

«Η γυναικοκτονία συνιστά διακριτό αδίκημα που παλιότερα και επί πολλά χρόνια συγκαλυπτόταν πίσω από τα εγκλήματα "τιμής", και στην πρόσφατη ιστορία πίσω από τον όρο "εγκλήματα πάθους".

Ο χαρακτηρισμός της δολοφονίας επομένως ως γυναικοκτονίας συνιστά πράξη αντίστασης στην απόκρυψη μιας κοινωνικής πραγματικότητας και ξεσκεπάζει τη συνενοχή των σεξιστικών κοινωνιών μας», τονίζει η Μ. Λιάπη.

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, «γυναικοκτονία είναι η ανθρωποκτονία από πρόθεση γυναικών επειδή είναι γυναίκες. Η γυναικοκτονία συνήθως διαπράττεται από άντρες αλλά κάποιες φορές συνεργούν και γυναίκες, συνήθως μέλη της ίδιας οικογένειας.

Στις περισσότερες περιπτώσεις γυναικοκτονία διαπράττει σύντροφος ή πρώην σύντροφος που συνήθως είχε και μακρόχρονη κακοποιητική συμπεριφορά, απειλούσε, κακοποιούσε ή/και εκφόβιζε τη γυναίκα, η οποία πολύ συχνά βρίσκεται σε θέση φυσικής ή/και οικονομικής αδυναμίας σε σχέση με αυτόν».

Διασκευή / Πηγή: ΔΙΟΤΙΜΑ
(https://diotima.org.gr/gynaikoktonia-i-proti-aitia-thanatoy/)

1. Γιατί στην περίπτωση της γυναικοκτονίας χρησιμοποιείται διαφορετική ορολογία από τη δολοφονία;
2. Ποιες είναι οι αντιλήψεις που μπορούν να οδηγήσουν σε μια τέτοια εγκληματική πράξη;

2. Διαβάστε το παρακάτω κείμενο και συζητήστε τα ερωτήματα που ακολουθούν.

Δεν είναι «οικογενειακή τραγωδία», είναι γυναικοκτονία!

Την Κυριακή καταγράφηκε ακόμη μία γυναικοκτονία, στη Μάνη αυτή τη φορά. Ένας άντρας δολοφόνησε τη σύζυγό του με κυνηγετική καραμπίνα μπροστά στα μάτια της κόρης τους. Πρόκειται για την ένατη δολοφονία γυναίκας από τον νυν ή τον πρώην σύντροφό της στην Ελλάδα μέσα στο 2020. Δυστυχώς, τέτοιες μέρες, τα ψυχρά στατιστικά των Ηνωμένων Εθνών, σύμφωνα με τα οποία 137 γυναίκες σε όλο τον κόσμο δολοφονούνται από οικεία τους πρόσωπα ή μέλη της οικογένειάς τους κάθε μέρα, παίρνουν άλλη διάσταση.

Ωστόσο, η πλειονότητα των ελληνικών ΜΜΕ επιχείρησε για ακόμη μία φορά να υποβαθμίσει τη σημασία αυτής της τελευταίας γυναικοκτονίας, κάνοντας λόγο για «οικογενειακή τραγωδία» και «τραγικό περιστατικό», ρεπορτάζ φιλοξενούσαν τις συνήθεις δηλώσεις γειτόνων που έπεφταν από τα σύννεφα, παρά το γεγονός ότι πληροφορίες ήθελαν τη γυναίκα να κακοποιείται βίαια από τον σύζυγο-θύτη, αποδίδοντας τη δολοφονία σε «διαπληκτισμό για μεταξύ τους οικογενειακές διαφορές». Είναι πραγματικά εξοργιστική η ακραία αυτή επιμονή όλων αυτών να αρνούνται να χαρακτηρίσουν το έγκλημα όπως πραγματικά είναι: ΓΥΝΑΙΚΟΚΤΟΝΙΑ!

Η γυναικοκτονία αποτελεί την κορύφωση της βίαιης και συχνά κρυμμένης πλευράς του μισογυνισμού. Είναι ένα έγκλημα που συμπυκνώνει τη στρεβλή λογική της πατριαρχίας σε θανατηφόρα βία. Και αν για κάποιους οι αριθμοί των δολοφονημένων γυναικών είναι μικροί και δεν συνιστούν υπόθεση, αρκεί να σκεφτούν πώς αυτοί αυξάνονται κάθε φορά που

ένα κείμενο ή σχόλιο προσπαθεί να βρει συγκεκριμένους «λόγους» για να δικαιολογήσει το έγκλημα και να αρνηθεί ότι οι γυναίκες δολοφονήθηκαν ακριβώς λόγω του φύλου τους.

Διασκευή / Πηγή: Εφημερίδα των Συντακτών (https://www.efsyn.gr/stiles/ano-kato/269981_den-einai-oikogeneiaki-tragodia-einai-gynaikoktonia)

1. Ποια χαρακτηριστικά της γυναικοκτονίας, όπως περιγράφονται στο προηγούμενο κείμενο, εντοπίζετε στο περιστατικό που περιγράφεται εδώ;
2. Πώς πιστεύετε ότι αντιμετωπίζει ο περίγυρος και η κοινωνία γενικότερα τα περιστατικά γυναικοκτονίας;
3. Σχολιάστε το περιεχόμενο του παραπάνω εικονιζόμενου συνθήματος. Πώς συνδέεται με το περιεχόμενο του κειμένου;

3. Παρατηρείστε τους τίτλους.

[1] «Τη σκότωσε γιατί την αγαπούσε»

[2] **Γυναικοκτονία: Σκότωσε με καραμπίνα τη γυναίκα του στο Ηράκλειο Κρήτης. Γιατί;**

[3] ΣΤΥΓΕΡΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΣΤΑ ΧΑΝΙΑ ΜΕ ΘΥΜΑ ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ

[4] **Εγκλημα πάθους στη Λέσβο: Ομολόγησε ο δολοφόνος της 24χρονης Ερατούς -Η ζήλια τον όπλισε [εικόνες & βίντεο]**

[5] **Σκότωσαν την κόρη τους για λόγους τιμής**

Ήθελε να σπουδάσει και να παντρευτεί από έρωτα

[6] «Η Σούζαν Ίτον τα 'θελε και τα 'παθε»*

*Ο τίτλος αναφέρεται στη δολοφονία της Αμερικανίδας Καθηγήτριας Μοριακής Βιολογίας από τον βιαστή της, στα Χανιά της Κρήτης το 2019.

1. Παρατηρήστε τους παραπάνω τίτλους που αφορούν εγκλήματα σε βάρος γυναικών και βρείτε ποιοι από αυτούς έχουν σχόλιο. Στη συνέχεια, συγκρίνετέ τους μεταξύ τους.
2. Πώς πιστεύετε ότι λειτουργούν τα παραπάνω ειδησεογραφικά σχόλια στην κοινή γνώμη;
3. Διαβάστε και συζητήστε σε ομάδες το ακόλουθο κείμενο σχετικά με στερεότυπα που αναπαράγονται συχνά σε περιπτώσεις έμφυλης βίας.

Αναπαραγωγή σεξιστικών στερεοτύπων

Τα ευρήματα ερευνών έχουν καταδείξει πώς το περιεχόμενο των μέσων ενημέρωσης αναπαράγει σεξιστικά στερεότυπα που συσχετίζουν την ανδρική ταυτότητα και την αρρενωπότητα με τη βία, την κυριαρχία, την ανεξαρτησία, την επιθετικότητα και την εξουσία, ενώ οι γυναίκες παρουσιάζονται ως συναισθηματικές, ευάλωτες, εξαρτώμενες και ευαίσθητες.

Η έμφυλη βία και οι ποικίλες της μορφές δεν εμφανίζονται στα μέσα ενημέρωσης ως ένα δομικό πρόβλημα που αποτελεί απόρροια της ανισότητας μεταξύ αντρών και γυναικών στο πλαίσιο των πατριαρχικών κοινωνιών, αλλά ως μια απλή ατομική εμπειρία που συνήθως συμβαίνει και περιορίζεται στην ιδιωτική σφαίρα.

Οι ειδήσεις που αναφέρονται σε περιστατικά βιασμών και γυναικοκτονιών τείνουν να αναπαριστούν τις γυναίκες ως θύματα και ως υπεύθυνες για τη βία την οποία έχουν υποστεί (το λεγόμενο victim blaming), ενώ οι θύτες δεν αποτελούν μέρος των ειδήσεων και όταν εμφανίζονται, αναπαρίστανται ως οι ήσυχοι άνθρωποι της διπλανής πόρτας που κανένας δεν είχε καταλάβει τι μπορεί να έκρυβαν.

Ο τρόπος με τον οποίο καλύπτονται οι ειδήσεις που αφορούν γυναικοκτονίες, άλλα και ο λόγος που αναπτύσσεται γύρω από τα σχετικά δημοσιεύματα, έχουν επίπτωση στον τρόπο με τον οποίο ολόκληρη η κοινωνία αντιλαμβάνεται εν τέλει την έμφυλη βία.

Διασκευή / Πηγή: ΔΙΟΤΙΜΑ (https://diotima.org.gr/i-gynaikoktonia-sto-dimosio-logo/)

Στη συνέχεια φτιάξτε δικούς σας αντίστοιχους τίτλους ειδήσεων, χωρίς σχόλιο και με σχόλιο, και συζητήστε πώς μπορούν να επιδράσουν στην κοινή γνώμη.

4. Δείτε παρακάτω μερικά ποσοστά για τη γυναικοκτονία:

Οι αριθμοί είναι τρομακτικοί καθώς, όπως καταγράφεται, πενήντα γυναίκες στην ΕΕ δολοφονούνται κάθε εβδομάδα από νυν ή πρώην σύντροφό τους.

Βάση των στοιχείων του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου για την Ισότητα των Φύλων:

- Στη Βρετανία, κάθε τρεις μέρες δολοφονείται μία γυναίκα
- Στη Σουηδία, κάθε δέκα μέρες κακοποιείται μέχρι θανάτου από το σύζυγο ή σύντροφό της
- Στην Ισπανία, μία γυναίκα δολοφονείται κάθε τέσσερις μέρες, περίπου 100 τον χρόνο
- Στη Γαλλία, μία γυναίκα δολοφονείται κάθε πέντε μέρες εξαιτίας κακοποίησης στο σπίτι

Διασκευή / Πηγή: https://www.enallaktikos.gr/Article/44825/gynaikoktonia-h-prwth-aitia-thanatoy-gia-tis-eyrwpaies

1. Σχολιάστε τους αριθμούς γυναικοκτονιών σε χώρες της Ευρώπης. Τι δείχνει η γεωγραφική διασπορά του φαινομένου;
2. Στο κείμενο αναφέρεται ότι γυναίκες δολοφονούνται από νυν ή πρώην συντρόφους τους. Παρακολουθήστε το ακόλουθο βίντεο και συζητήστε τις εκφάνσεις της έμφυλης βίας στο οικογενειακό περιβάλλον.

Πηγή: https://www.youtube.com/watch?v=LFCS03yBy2Y

3. «Να μην ανακατεύεσαι. Στο σπίτι μου κάνω ό,τι θέλω εγώ»: Τι θα απαντούσατε στη συγκεκριμένη τοποθέτηση αν ήσασταν παρατηρητής/τρια του περιστατικού; Πώς θα αποδεικνύατε ότι είναι επικίνδυνη;

5. Διαβάστε το παρακάτω κείμενο:

Όταν η τοξική αρρενωπότητα συναντά τη στερεοτυπική «λεβεντιά»

Βγήκε στο φως της δημοσιότητας βίντεο που δείχνει την κακοποίηση του Βαγγέλη Γιακουμάκη από 8 συμφοιτητές του, στο δωμάτιο του, στην Εστία της Γαλακτοκομικής Σχολής Ιωαννίνων. Το βίντεο, διάρκειας 2μιση λεπτών, δείχνει τους 8 συμφοιτητές του, που είχαν κατηγορηθεί πως προκάλεσαν επικίνδυνες σωματικές βλάβες στον 20χρονο.

Αυτό που δεν έχει τονιστεί όσο θα έπρεπε όσο καιρό η υπόθεση είναι στο προσκήνιο είναι πως όλα αυτά προήλθαν από την τοξική αρρενωπότητα που χαρακτηρίζει το στερεότυπο του «λεβέντη». Ο Βαγγέλης Γιακουμάκης, όπως μάθαμε, ήταν ένα συνεσταλμένο και εσωστρεφές αγόρι, σε αντίθεση με τους συμφοιτητές του που χαρακτηρίζονταν για τη «ματσίλα» και τη μαγκιά τους.

Έχουμε εμποτιστεί εδώ και δεκαετίες να θεωρούμε την καφρίλα «λεβεντιά». Μέχρι και στον παλιό ελληνικό κινηματογράφο υπάρχουν ταινίες που δείχνουν Κρητικούς κυρίως και δευτερευόντως Μανιάτες να είναι υπέρ το δέον άγριοι και να λύνουν τις διαφορές τους με απειλές πρόκλησης σωματικής βίας.

Οι «μάγκες», βλέποντας έναν «δικό τους» να ξεχωρίζει και να μην συμμερίζεται τον τρόπο ζωής τους, προσπαθούν να τον αλλάξουν, να γίνει και αυτός ένας σκληραγωγημένος άντρας. Έτσι είναι. Φαίνεται πως για να είσαι σωστός άνδρας σύμφωνα με κείνους, πρέπει να είσαι άγριος, τραμπούκος.

Διασκευή / Πηγή: https://bit.ly/3d6We4X

1. Με βάση το παραπάνω κείμενο, πώς θα ορίζατε την τοξική αρρενωπότητα;
2. Πώς η τοξική αρρενωπότητα συνδέεται με την έμφυλη κακοποίηση;
3. Στο σχολείο σας θέλετε να διοργανώσετε μια ανοιχτή συζήτηση για την έμφυλη βία και την τοξική αρρενωπότητα. Πώς θα μπορούσε να ανατραπεί ή να εκλείψει η τοξική αρρενωπότητα και τα στερεότυπα που προκύπτουν από αυτή;

   Χωριστείτε σε ομάδες και επεξεργαστείτε προτάσεις γύρω από τα εξής θέματα:

   - Ένα σχολείο όπου δεν χωράει η λεκτική βία και οι προσβλητικές συμπεριφορές: φτιάχνουμε έναν κώδικα συμπεριφοράς για μαθητές/τριες και εκπαιδευτικούς.
   - Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που προάγει τον αλληλοσεβασμό: προτείνουμε μαθήματα και δράσεις κατά της έμφυλης βίας και τοξικής αρρενωπότητας.